

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, доцента

Бережнюка Івана Григоровича

на дисертаційну роботу

Будза Олега Федоровича

на тему «Розвиток управління митним обслуговуванням підприємств»,

представлену на здобуття наукового ступеня

доктора філософії

за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини»

(галузь знань 29 «Міжнародні відносини»)

**Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами,
планами, темами**

Успішна європейська інтеграція України ґрунтується на своєчасному та повному виконанні зобов'язань, які викладені в Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Значна частина положень цієї Угоди стосується митної сфери та відображає пріоритетні завдання щодо гармонізування низки митних процедур при реалізації зовнішньоекономічних операцій із європейськими нормами та стандартами. Як свідчить митна практика розвинених європейських держав, такі завдання повинні вирішуватись митними органами на засадах тісного співробітництва із різними зацікавленими суб'єктами – представниками бізнесу, митними посередниками, митними асоціаціями, торгово-промисловими палатами, громадськими радами, тощо. Адже євроінтеграційні тенденції повинні відображати спрощення митних процедур та формування сприятливого митного середовища для активізування зовнішньоекономічної діяльності підприємницьких структур. Це уможлиблюється за рахунок налагодження та здійснення ефективного митного обслуговування підприємств на різних рівнях з метою забезпечення оперативного й правомірного митного оформлення продукції, яка ввозиться або вивозиться за межі митної території держави. На жаль, сучасний етап реформування національної митної системи все ще демонструє існування низки нагальних невирішених проблем, зокрема й у сфері митного обслуговування, що не стимулюють вітчизняні підприємства до виходу на міжнародні ринки. Таким чином, актуальність тематики дисертаційної роботи Будза О.Ф., що розкриває особливості управління митним обслуговуванням підприємств, є науково та практично обґрунтованою.

Актуальність наукової проблеми, розглянутої у дисертації Будза О.Ф., підтверджується чітким зв'язком теми роботи із науковим напрямом кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва Національного університету

«Львівська політехніка» «Розвиток процесно-структурованого менеджменту в умовах транскордонного співробітництва підприємств» (номер державної реєстрації 0115U001463).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі, є повною мірою обґрунтованими та достовірними, що підтверджується таким:

1. Для досягнення мети дисертаційної роботи та виконання її завдань автором адекватно використано та логічно поєднано низку загальнонаукових методів дослідження (методи аналізу та синтезу, метод групування, матричний метод, методи динамічного, статистичного, порівняльного та структурного аналізу, метод експертних оцінок, економіко-математичні методи, процесний підхід, метод структурної декомпозиції, системний підхід, розрахунково-аналітичний метод, метод бінарної ідентифікації та метод морфологічного аналізу).

2. Обґрунтування наукових положень дисертаційної роботи супроводжувалось глибоким вивченням та критичним аналізуванням фундаментальних і сучасних праць вітчизняних та зарубіжних вчених за проблемами реалізації державної митної справи, митного обслуговування підприємств на різних рівнях, зовнішньоекономічної діяльності та менеджменту.

3. Ключові результати наукових досліджень заслухані та схвалені на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях і семінарах.

4. Виклад наукових положень у дисертаційній роботі підкріплений використанням та обробленням значного масиву офіційної статистичної інформації, нормативно-правових актів, тематичної документації та практичних матеріалів митних органів, митних посередників, спеціалізованих організацій митного профілю та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

5. Основні авторські розробки успішно впроваджені та використовуються у практиці митного обслуговування вітчизняних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, а також у навчальному процесі при викладанні та методичному забезпеченні низки дисциплін.

Структура та зміст основних положень дисертації

Дисертаційна робота Будза О.Ф. містить анотації на українській та англійській мовах, вступ, три розділи, висновки та додатки. Дисертація характеризується логічним та послідовним викладенням матеріалу, зв'язною структурою та завершеною побудовою, у якій вичерпно розкрито зміст

визначених розділів.

У першому розділі «Теоретико-прикладні засади управління митним обслуговуванням підприємств» (с. 32-82) дисертантом розглянуто та проаналізовано підходи вітчизняних і зарубіжних науковців щодо тлумачення поняття «митні послуги» (с. 38-40; с. 233 (див. Додаток А)); запропоновано авторське бачення сутності митного обслуговування підприємств та обґрунтовано його полісуб'єктний характер (с. 41); розроблено типову модель митного обслуговування підприємств та виконано її структурну декомпозицію (с. 42-48); розвинуто типологію митного обслуговування підприємств (рис. 1.2, с. 57); ретельно охарактеризовано сутність виокремлених типів митного обслуговування підприємств (с. 58-64); удосконалено матрицю функціональних підходів до управління митним обслуговування підприємств на різних рівнях (митних органів, митних посередників, спеціалізованих організацій митного профілю, суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності) (табл. 1.1, с. 76); конкретизовано функціональне наповнення технологій управління митним обслуговуванням підприємств на різних рівнях (с. 77-82).

У другому розділі «Аналізування митного обслуговування підприємств» (с. 86-143) автором комплексно та різноаспектно проаналізовано стан і тенденції розвитку митного обслуговування підприємств в Україні (с. 86-100); розвинуто типологію факторів впливу на митне обслуговування підприємств (рис. 2.8, с. 107), в межах якої визначено переліки чинників внутрішнього і зовнішнього середовища та докладно обґрунтовано сутність їхнього впливу на митне обслуговування підприємств на різних рівнях (с. 106-124); проаналізовано кількісний вплив ключових факторів на митне обслуговування вітчизняних підприємств за допомогою використання методу поєднувального аналізу (с. 125-143).

У третьому розділі «Удосконалення управління митним обслуговуванням підприємств» (с. 146-203) дисертантом удосконалено метод стратегічно-тактичного планування митного обслуговування підприємств (рис. 3.1, с. 156) та вичерпно обґрунтовано змістове наповнення етапів його реалізації (с. 157-164); побудовано структурну модель розроблення стратегії розвитку митного обслуговування підприємств, котра забезпечує врахування інтересів ключових зацікавлених суб'єктів у цій сфері (рис. 3.2, с. 162); удосконалено організаційні засади митного обслуговування підприємств (с. 170-179) шляхом розроблення постадійної моделі митного обслуговування (рис. 3.3, с. 171) та суб'єктно-рольової моделі митного обслуговування (рис. 3.4, с. 178); удосконалено метод діагностики підприємств-претендентів на одержання статусу авторизованого економічного оператора (рис. 3.5, с. 187), в межах якого підготовлено методологічне, індикаторно-критеріальне та ідентифікаційно-інтерпретаційне забезпечення (с. 186-202); обґрунтовано отримані автором результати діагностування вітчизняного суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності у

контексті отримання сертифіката авторизованого економічного оператора на спрощення митних процедур (с. 202-203).

Наукова новизна результатів дослідження

Ознайомлення з результатами наукового дослідження Будза О.Ф., які викладені у дисертаційній роботі, дає змогу чітко ідентифікувати ключові положення та пропозиції автора, що характеризуються науковою новизною. Серед найбільш вагомих запропонованих дисертантом наукових розробок можна виокремити:

- розвинуту типологію митного обслуговування підприємств, що відрізняється врахуванням ключових суб'єктів митного обслуговування (митних органів, митних посередників, спеціалізованих організацій митного профілю, суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності) та формує комплексне й систематизоване бачення різних схем, параметрів, особливостей та умов здійснення митного обслуговування підприємств на засадах охоплення широкого спектра існуючих та запропонованих автором типологічних ознак (с. 56-64);

- удосконалену матрицю функціональних підходів до митного обслуговування підприємств, що пропонує здійснювати цілеспрямовану управлінську діяльність у сфері митного обслуговування на різних рівнях (митних органів, митних посередників, спеціалізованих організацій митного профілю, суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності) шляхом реалізації конкретних функцій планування, організування, контролювання, регулювання митного обслуговування та мотивування суб'єктів у цій сфері, які об'єднуються спільною метою, пов'язаною із забезпеченням правомірного й оперативного переміщення продукції через митний кордон країни (с. 74-82);

- розвинуту типологію факторів впливу на митне обслуговування підприємств, що, на відміну від існуючих, виокремлює пріоритетні фактори внутрішнього і зовнішнього середовища з ретельним обґрунтуванням особливостей їхнього впливу на митне обслуговування підприємств на різних рівнях (митних органів, митних посередників, спеціалізованих організацій митного профілю, суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності) (с. 106-124);

- удосконалений метод планування митного обслуговування підприємств, що, на відміну від наявних, органічно komponує та обґрунтовує стратегічні і тактичні механізми планування на засадах врахування інтересів ключових груп стейкхолдерів митного обслуговування (суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, митних посередників, спеціалізованих організацій митного профілю, вітчизняних та зарубіжних митних органів, органів законодавчої влади, внутрішніх партнерів, міжнародних організацій, суспільства) (с. 155-164);

- удосконалену модель організування митного обслуговування підприємств, що формує уніфіковану послідовність реалізації митного обслуговування підприємств у розрізі виконання підготовчих, попередніх, основних та завершальних митних операцій відповідно до норм чинного законодавства, а також розкриває механізм взаємодії між ключовими суб'єктами митного обслуговування підприємств на засадах відображення їхньої рольової структури (с. 170-179);

- розроблений метод діагностування підприємств, котрі претендують на отримання статусу авторизованого економічного оператора, на підставі уніфікування та гармонізування норм вітчизняного і міжнародного законодавства, що комплексно відображає вичерпне методологічне, індикаторне, критеріальне, інтерпретаційне й ідентифікаційне забезпечення. Використання запропонованого методу дає змогу формувати кількісно обґрунтовані діагностичні висновки щодо відповідності підприємства статусу авторизованого економічного оператора (с. 186-203).

Повнота викладу положень, висновків та рекомендацій дисертації в опублікованих автором наукових працях

За темою дисертаційної роботи опубліковано 17 наукових праць загальним обсягом 6,12 друк. арк. (1 стаття у періодичному науковому виданні інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу, 7 статей у наукових фахових виданнях України та 9 тез доповідей на конференціях), з них 12 одноосібних праць обсягом 5,7 друк. арк. У виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз даних, опубліковано 7 статей. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті ідеї та висновки, які є результатом особистих досліджень автора, про що зазначено у переліку опублікованих праць в анотації дисертації. Кількість, обсяг та якість друкованих праць відповідають вимогам щодо публікацій основного змісту наукових досліджень на здобуття наукового ступеня доктора філософії і таким чином надають авторові право публічного захисту дисертації.

Практична цінність результатів дослідження

Прикладне значення одержаних результатів наукових досліджень дисертанта підтверджується їх успішним впровадженням і використанням у навчальному процесі та митній практиці.

Зокрема, основні положення дисертаційної роботи впроваджено у навчальний процес Національного університету «Львівська політехніка» та застосовуються в межах викладання дисциплін «Управління митною діяльністю в умовах євроінтеграції» (для студентів другого (магістерського)

рівня вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент») і «Основи управління митною діяльністю» (для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»). Крім того, ключові наукові розробки дисертанта використовуються у практиці митного обслуговування вітчизняних підприємств.

Відсутність порушення академічної доброчесності

У дисертаційній роботі Будза О.Ф. на тему «Розвиток управління митним обслуговуванням підприємств» відсутні порушення академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації

До недоліків дисертаційної роботи Будза О.Ф. та зауважень дискусійного характеру можна віднести такі:

1. У типовій моделі митного обслуговування підприємств (рис. 1.1, с. 42) доцільно було б відобразити зворотній зв'язок між структурними елементами моделі, що дало б змогу забезпечити можливість корегування результатів функціонування окремих елементів в умовах встановлення певних проблем чи недоліків.
2. У запропонованій матриці функціональних підходів до управління митним обслуговуванням підприємств (табл. 1.1, с. 76) автор виокремлює функції митного контролю та регулювання на усіх рівнях митного обслуговування (на рівні митних органів, митних посередників, спеціалізованих некомерційних організацій митного профілю та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності). Однак, контролююча та регулююча функції більшою мірою притаманні митним органам.
3. При розробленні типології факторів впливу на митне обслуговування підприємств (рис. 2.8, с. 107) в межах зовнішнього середовища доцільно було б виокремити особливості нормативно-правової бази, що регулює митного обслуговування, адже митне законодавство формується органами державної влади. Тоді як, автор виокремлює цей чинник лише у внутрішньому середовищі на рівні митних органів, котрі забезпечують виконання та дотримання положень митного законодавства.
4. В межах постадійної моделі організування митного обслуговування підприємств (рис. 3.3, с. 171) перелік факторів, що визначатимуть суб'єктів митного обслуговування, доцільно було б доповнити рівнем кваліфікації, знань та досвіду працівників підприємства у митній сфері. Адже цей фактор є ключовим при ухваленні рішення щодо самостійного митного обслуговування силами суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності чи звернення до митних посередників або інших організацій митного профілю.
5. Для інтерпретації результатів розрахунку низки індикаторів в межах

діагностики підприємств-претендентів на отримання статусу авторизованого економічного оператора дисертантом запропоновано критерій наближення до одиниці або нуля (с. 192-196). Доцільно було б конкретизувати інтерпретаційну базу на засадах розроблення критеріальної шкали із конкретними діапазонами числових значень, що підвищило б точність діагностичних результатів.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Будза Олега Федоровича на тему «Розвиток управління митним обслуговуванням підприємств» є самостійною завершеною науковою працею, у якій одержано науково обґрунтовані результати і забезпечено вирішення важливого з теоретичної та прикладної точок зору наукового завдання щодо розроблення теоретико-методологічної та методико-прикладної бази управління митним обслуговуванням підприємств.

Дисертація Будза О.Ф. відповідає усім встановленим вимогам, які висуваються до таких робіт, відповідно до наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», а також «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167).

Таким чином, автор дисертаційної роботи на тему «Розвиток управління митним обслуговуванням підприємств» Будз Олег Федорович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 – міжнародні економічні відносини (галузь знань 29 – міжнародні відносини).

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

Начальник
Закарпатської митниці Держмитслужби,
доктор економічних наук, доцент

І.Г. БЕРЕЖНЮК